

УДК 336.7:339.7

Корецька Н. І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПРОЦЕСУ КОНЦЕНТРАЦІЇ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ, УКРАЇНИ, РЕСПУБЛІК БІЛОРУСЬ ТА КАЗАХСТАН

У статті проведено дослідження процесу концентрації ринків банківських послуг Російської Федерації, України, Республік Білорусь та Казахстан, здійснено порівняльну оцінку рівня концентрації їх банківських секторів за обсягом активів, капіталу, кредитів та депозитів.

Ключові слова: ринок банківських послуг, процес концентрації, активи, капітал, кредити, депозити, Російська Федерація, Україна, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан.

Корецкая Н. И.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ПРОЦЕССА КОНЦЕНТРАЦИИ РЫНКА БАНКОВСКИХ УСЛУГ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ, УКРАИНЫ, РЕСПУБЛИК БЕЛАРУСЬ И КАЗАХСТАН

В статье проведено исследование процесса концентрации рынков банковских услуг Российской Федерации, Украины, Республик Беларусь и Казахстан, осуществлена сравнительная оценка уровня концентрации их банковских секторов по объему активов, капитала, кредитов и депозитов.

Ключевые слова: рынок банковских услуг, процесс концентрации, активы, капитал, кредиты, депозиты, Российская Федерация, Украина, Республика Беларусь, Республика Казахстан.

Koretskya N.

COMPARATIVE EVALUATION OF THE CONCENTRATION PROCESS THE BANKING SERVICES MARKET OF THE RUSSIAN FEDERATION, UKRAINE, BELARUS AND KAZAKHSTAN

In the article on the ratio of banking sector assets to GDP and GDP per capita three groups of CIS countries on the level of penetration of the banking sector in their economy and on this basis for a study of selected banking markets of Russia, Ukraine, Belarus and Kazakhstan. It is revealed that the development of the banking sectors of the countries studied, in comparison with other post-Soviet countries was facilitated by their banking institutions. To assess the concentration of these markets are considered various methods, among which the analysis of selected factors that most help to assess the extent of market dominance: the Herfindal-Hirschman index, the coefficient of market concentration and the General index of industry concentration. However, in order to correctly assess and compare the concentration of the banking market in the surveyed countries, it is proposed to use the method of mathematical research, namely «the Golden section method», in which the ratio of their amounts greater magnitude equal to the ratio between the larger and the smaller (61,8% and 38,2%). Based on the chosen banks, occupying 61,8% market share by total assets in the total banking systems of the countries and estimation of the level of concentration of the banking market in Russia, Ukraine, Belarus and Kazakhstan. The result is that in all the studied countries, the share of the banking market by main indicators mainly belonged to the top five banking institutions. On the basis selected for analysis of factors determined the level of concentration of the banking market in Russia, Ukraine, Belarus and Kazakhstan by main indicators of the banking institutions. The values of the coefficients showed almost the same situation regarding the level of concentration of the banking systems in these countries (in different sectors). Thus, the level of the banking services market in Russia is medium concentrated; Ukraine and the Republic of Kazakhstan – low concentrated; of the Republic of Belarus is highly concentrated. According to the results analysis conclusions.

Key words: banking services, the process of concentration, assets, capital, loans, deposits, Russian Federation, Ukraine, Republic of Belarus, Republic of Kazakhstan.

Постанова проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Нині країни СНД знаходяться на етапі активізації інтеграційних процесів та світової глобалізації, що, в свою чергу, супроводжується розвитком конкурентних ринкових відносин у всіх галузях економіки. Це стосується і ринку банківських послуг. Так, збільшення кількості учасників ринку, їх боротьба за охоплення значної його частки та отримання максимального прибутку, краще задоволення різних потреб клієнтів, надання високоякісних послуг вимагає здійснення оцінки процесу концентрації банківського сектору і обґрунтування його основних аспектів у практичній площині.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Процеси концентрації на ринку банківських послуг, їх теоретичні і практичні засади досліджували вітчизняні і зарубіжні вчені-економісти: М. Алексеєнко, А. Анісомова, Е. Бернштам, В. Брітченко, А. Верніков, В. Геєць, Р. Гриценко, У. Грудзевич, О. Дзюблук, А. Лузанов, М. Люзяк, В. Міщенко, Е. Прусс, М. Савлук, В. Сухотеплий та інші. Водночас розв'язання ряду питань, пов'язаних із оцінкою процесів концентрації на ринку банківських послуг країн СНД, впливу даного процесу на конкуренцію та стійкість банківської системи, має важливе значення та потребує поглибленого дослідження.

Цілі статті. Мета статті полягає у розробці теоретико-методологічних і прикладних засад процесу концентрації ринків банківських послуг Росії, України, Республік Білорусь і Казахстан.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Становлення банківських секторів пострадянських країн та перехід цих країн до ринкових важелів регулювання банківської діяльності розпочалося майже одночасно – після отримання незалежності внаслідок розпаду СРСР. І розвиток банківських систем цих країн здійснювався за однакових вихідних умов [1, с. 275; 2]. Проте, керівництво кожної країни постсоціалістичного простору не мало досвіду та напрацьовань щодо реформування банківського сектору. Тому їх банківські системи, хоч і мали спільні характеристики, проте розвивалися по-

різному й нині характеризуються різним ступенем стійкості та ефективності функціонування. Так, аналіз показника співвідношення активів банківського сектору до ВВП і розміру ВВП на душу населення дозволило виділити три групи країн СНД (рис. 1):

1) група країн з високим рівнем проникнення банківського сектору в їх економіку (активи банківської системи становлять 60–100% ВВП). До цієї групи відносяться Російська Федерація, Україна, Республіки Білорусь та Казахстан;

2) група країн з середнім рівнем проникнення банківського сектору в їх економіку (активи банківської системи становлять 40–60% ВВП). Ця група включає Молдову, Вірменію, Грузію;

3) група країн з низьким рівнем проникнення банківського сектору в їх економіку (активи банківської системи становлять менше 40% ВВП) – Узбекистан, Киргистан та Азербайджан.

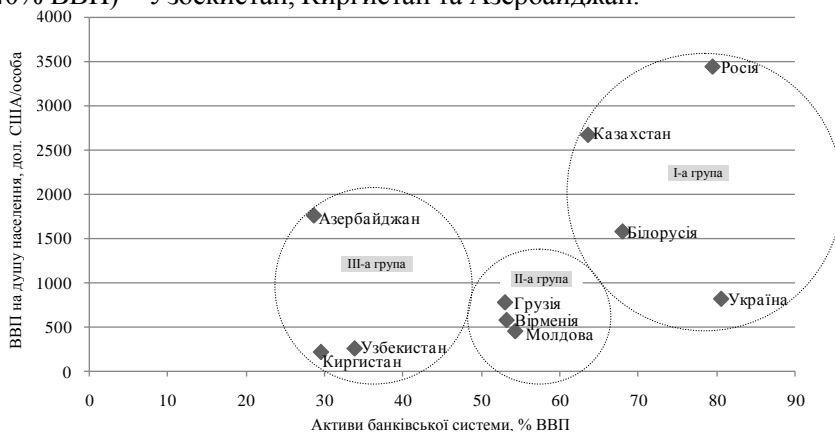

Рис. 1. Групування країн за співвідношенням активів банківської сектору до ВВП та розміру ВВП на душу населення (станом на 01.01.2014 р.)*

* сформовано за даними статистичних агентств країн СНД

І оскільки такі країни як Росія, Україна, Республіки Білорусь і Казахстан характеризуються найбільш розвинутими банківськими системами серед представлених країн СНД, то здійснювати аналіз процесу концентрації ринку банківських послуг будемо саме в цих країнах.

Розвитку банківських секторів досліджуваних країн сприяла діяльність їх банківських установ. І найбільшою кількістю банків та їх мережею характеризуються такі країни як Російська Федерація та Україна. Крім того, варто зазначити, що в Україні на 100 тис. жителів припадає 43 банки, в Росії – 32, в Республіках Білорусь і Казахстан – 35 і 13 відповідно. В цілому інституційна характеристика банківських секторів досліджуваних країн представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Інституційні характеристики банківських секторів України, Росії, Республік Білорусь та Казахстан станом на 01.01.2014 р., од.*

Країна	Державні банки	Банки з іноземним капіталом		Інші банки	Всього	Мережа
		100%	50%			
Росія	25	71	41	760	897	48712
Україна	2	21	30	102	176	19402
Білорусь	4	8	15	5	32	3700
Казахстан	1	1	16	20	38	1973

* сформовано за джерелами: [2–5]

На ринках банківських послуг досліджуваних країн СНД конкуренція має певну специфіку і їх гравці не зацікавлені надавати інформацію щодо реального стану справ, способів залучення та утримання своїх клієнтів. Однак, процес концентрації ринку привертає увагу науковців і вимагає пошуку методик аналізу та оцінки її рівня. Так, за останні десятиліття було розроблено безліч різних методів аналізу і підходів до визначення рівня ринкової концентрації, основними з яких є [6, с. 54]: 1) структурний підхід (індекс О. Херфіндаля і А. Хіршмана; показник концентрації кількох найбільших фірм та інші методи в рамках теорії галузевих ринків); 2) неструктурний підхід (метод Дж. Панзара і Дж. Росса; методи оцінки ринкової влади (індекс Лернера); модель Т. Бреснахана; модель Ф. Барруш і Л. Модешту; індекс Джині; інші методи в рамках нової емпіричної теорії галузевих ринків.

Варто зазначити, що розрахунок зазначених коефіцієнтів базується на зіставленні обсягів діяльності банку з обсягом розвитку ринку банківських послуг, на якому він функціонує. І чим більші обсяги його діяльності порівняно з масштабом розвитку усього банківського сектору, тим вища концентрація банків на цьому ринку. Тому, для визначення рівня концентрації ринку банківських послуг пропонуємо використовувати:

- індекс Херфіндаля–Хіршмана, що розраховується за формулою [7]:

$$HHI = \sum_{i=1}^n \left(\frac{P_i}{P} \right)^2, \quad (1)$$

де P_k – певний показник діяльності i -ї банківської установи, за яким здійснюється оцінка;

P – значення відповідного показника для всієї банківської системи;

n – кількість банківських установ у банківській системі, од.;

i – порядковий номер банківської установи.

Цей індекс може мати значення від 0 до 1 і залежно від його рівня встановлена така шкала градації [12]: 1) 0 – мінімальна концентрація; 2) від 0 до 0,1 – низький рівень концентрації; 3) від 0,1 до 0,18 – середній рівень концентрації; 4) понад 0,18 – високий рівень концентрації.

- коефіцієнт ринкової концентрації, який розраховується за формулою [8, с. 4]:

$$CR_k = \sum_{i=1}^k X_i, \quad (2)$$

при
$$X_i = \frac{Q_i}{\sum_{i=1}^N Q_i},$$

де k – загальна кількість найбільших банківських установ, од.;

X_i – частка i -ї банківської установи в загальному (сумарному) значенні показника за банківською системою в цілому, %;

Q_i – значення показника i -ї банківської установи, $i = \overline{1, N}$,

банки подаються у порядку зменшення Q_i ;

N – загальна кількість банківських установ, од.;

i – порядковий номер банківської установи.

Вважається, якщо значення індексу концентрації ринку складає менше 30%, то такий ринок є низькоконцентрованим; якщо знаходиться в межах 30–60%, то – середньоконцентрованим; якщо в межах 61–80%, то – висококонцентрованим; якщо більше 80%, то вказує на наявність монополії.

- загальний індекс галузевої концентрації, який розраховується за формулою [9, с. 10]:

$$CCI = s_1 + \sum_{i=2}^n s_i^2 (1 + (1 - s_i)), \quad (3)$$

де a_i – ринкова частка i -ї банківської установи;

n – кількість банківських установ.

Даний коефіцієнт поєднує особливості двох перших індексів, що дозволяє проаналізувати співвідношення між коливанням ринкових часток та абсолютною значимістю частки найбільшого банку. Даний показник дорівнює 1 у випадку монополії та буде тим вищий за частку домінуючого банку, чим більша кількість банків функціонує у системі. Значення індексу, менше ніж 0,45, свідчить про низький рівень концентрації; значення індексу в межах 0,451–0,749 – про середній рівень концентрації, а більше 0,75 – про високий рівень концентрації ринку банківських послуг [10, с. 124].

Загалом, ці три показники дозволяють оцінити рівень монополізації ринку. Проте, для того, щоб вірно оцінити та порівняти концентрацію ринку банківських послуг в досліджуваних країнах СНД, скористаємось методом математичного дослідження, а саме «методом золотого перетину», при якому співвідношення їх суми і більшої величини дорівнює співвідношенню більшої і меншої (рис. 2):

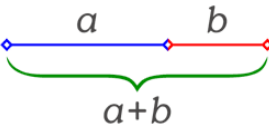
$$\varphi = (a + b) : a = a : b, \quad (4)$$

Рис. 2. Графічне зображення «золотого перетину»

У побутовому варіанті пропорція золотого перетину – це приблизно 8 : 5, а ще точніше – 13 : 8. Науковцями-математиками підраховано більш точно: десяткове розкладання числа « φ » має вигляд 1,61803398... Отже, квадратне рівняння, додатній корінь якого дорівнює відношенню золотого перетину, матиме такий вигляд:

$$\varphi = \frac{1 + \sqrt{5}}{2} \approx 1,61803398874989484...$$

Якщо відрізок *ав* прийняти за 100%, то більша частина відрізка буде рівна 61,8%, а менша – 38,2%. Таким чином, частини золотого перетину складають приблизно 61,8% і 38,2%.

Отже, оберемо банки, що займають 61,8% частки ринку за обсягом активів у загальному обсязі банківських систем країн, і здійснимо аналіз та оцінку рівня концентрації ринку банківських послуг Росії, України, Республік Білорусь та Казахстан. Так:

- у цілому серед груп банків Російської Федерації за обсягом активів безперечним лідером був ВАТ «Сбербанк Росії», якому належало 27,8% ринку. 2-е та 3-є місця посідали ВАТ «Банк ВТБ» та ВАТ «ГПБ» з частками ринку у 9% та 6,5% відповідно. Ці ж банки були лідерами і за обсягом кредитів, займаючи 45% ринку (30,2%, 8,49% і 6,29% відповідно). У банківській системі Росії протягом 2013 р. тривав процес зниження концентрації ринку депозитів. Майже увесь позитивний результат за обсягом депозитів було забезпечено ВАТ «Сбербанк Росії» (37%). За рештою російських банків частка цього ринку займала до 2%, окрім ЗАТ «ВТБ 24», частка якого становила 5,95%. Такою ж ситуацією характеризувався і рейтинг банків за обсягом капіталу – ВАТ «Сбербанк Росії» займав 29,01% частки даного ринку, ВАТ «Банк ВТБ» – 8,73%, а інші банківські установи – незначну частку – від 3,16% і нижче;

- на 14 банків України припадало 62% активів і 65% кредитів. Лідерами за даними показниками були ПАТ КБ «ПриватБанк» (15,28% і 17,81% відповідно), ПАТ «Укрексімбанк» (7,83% та 5,46%) та ПАТ «Державний ощадний банк України» (7,53% і 7,19%). На ринку депозитів лідерами були ПАТ «Промінвестбанк» (8,9%) і ПАТ «Державний ощадний банк України» (8,36%). Загалом 11-и українським банкам належало 60% ринку депозитів. Лідери за обсягом капіталу розподілилися таким чином: ПАТ КБ «ПриватБанк», ПАТ «Укрексімбанк» і ПАТ «Державний ощадний банк України»,

частка яких становила майже 32% всього банківського ринку України за даним показником;

- за обсягом активів у трійку білоруських банків-лідерів увійшли ВАТ «АСБ Беларусбанк» (41,94%), ВАТ «Белагропромбанк» (16,95%) та ВАТ «БПС-Сбербанк» (9,76%), тоді як на частку інших банків припадало лише 31,4% від загального обсягу активів в банківській системі країни. Щодо обсягу капіталу, то і тут трійка лідерів була незмінною: ВАТ «АСБ Беларусбанк» (43,08% від загального обсягу капіталу банківської системи країни), ВАТ «Белагропромбанк» (19,82%) та ВАТ «БПС-Сбербанк» (5,27%). Загалом на першу десятку банків Республіки Білорусь з найбільшим обсягом капіталу припадало 90,1% всього банківського капіталу. Лідерами за обсягами кредитування були ті ж банки: ВАТ «АСБ Беларусбанк» (42,15% від загального обсягу кредитів банківського сектору країни), ВАТ «Белагропромбанк» (19,18%) і ВАТ «БПС-Сбербанк» (9,74%). Загалом на ці банківські установи припадало 71,7% ринку кредитування. П'ятірка білоруських банків-лідерів за обсягом депозитів теж була незмінною, однак, варто зазначити, що на ВАТ «АСБ Беларусбанк» припадала практично половина сукупних активів банківської системи країни (46,12%), тоді як на частку решти 4-х – лише 17% від загального обсягу депозитів;

- найбільше зростання активів в Республіці Казахстан у 2013 р. показали АТ «КазкоммерцБанк» (17,41%), АТ «Народний Банк Казахстану» (15,78%) та АТ «БТА Банк» (10,16%). Загалом п'ятірка банків-лідерів країни займала майже 57% банківського ринку за обсягом активів. За обсягом кредитів на ринку банківських послуг країни лідерами були ті ж самі банки та АТ «АТФБанк», охоплюючи частку ринку в 67%. Частка 11-и найефективніших банків за обсягом капіталу від загального обсягу становила 77,2%. Але серед них лідерами-банками були АТ «КазкоммерцБанк», АТ «Народний банк Казахстан» і АТ «БТА Банк» (частка – 45,2% ринку). В нарощенні депозитів особливо відзначилися АТ «КазкоммерцБанк» та АТ «Народний банк Казахстан», обсяг депозитів в загальному обсязі яких становив майже 35,5% ринку банківських послуг.

Таким чином, у всіх досліджуваних країнах СНД основна частка ринку банківських послуг за основними показниками переважно належала першій п'ятірці банківських установ.

Загалом частки охоплення ринку найбільшими банківськими установами Російської Федерації, України, Республік Білорусь та Казахстан подано на рис. 3.

Охоплення ринку за показником	Країна СНД	Російська Федерація (РФ)	Україна (У)	Республіка Білорусь (РБ)	Республіка Казахстан (РК)
	за обсягом активів		61,33	59,85	58,89
за обсягом капіталу		56,92	57,18	62,9	54,55
за обсягом кредитів		66,47	62,65	61,33	61,35
за обсягом депозитів		52,12	61,53	62,16	56,25
		частка 11 найбільших банків	частка 13 найбільших банків	частка 2 найбільших банків	частка 5 найбільших банків

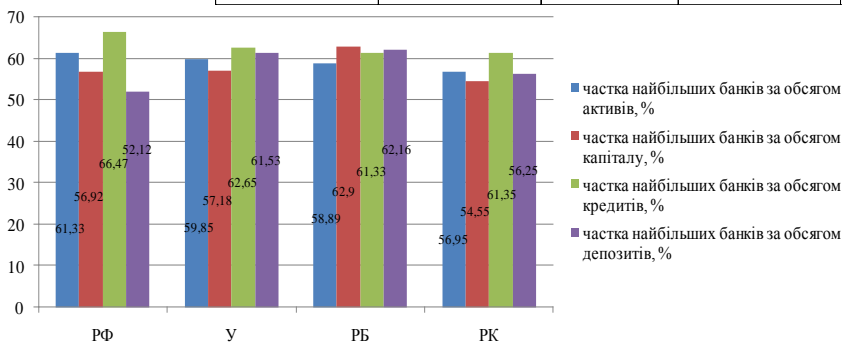

Рис. 3. Охоплення ринку банківських послуг найбільшими банківськими установами Російської Федерації, України, Республік Білорусь та Казахстану (станом на 01.01.2014 р.), %

Для визначення рівня концентрації ринку банківських послуг досліджуваних країн СНД здійснено розрахунки (згідно з формулами 1, 2, 3) за основними показниками діяльності банківських установ. Отримані результати зведемо у табл. 2.

Таблиця 2

Значення та порівняльна характеристика показників концентрації ринків банківських послуг

Російської Федерації, України, Республік Білорусь та Казахстан

Показники концентрації ринку	Країни СНД	Сектори ринку банківських послуг			
		за обсягом активів	за обсягом капіталу	за обсягом кредитів	за обсягом депозитів
1	2	3	4	5	6
<i>ННІ</i>	Росія	0,094	0,096	0,108	0,142
	Україна	0,044	0,041	0,051	0,036

Продовж. табл. 2

1	2	3	4	5	6
	Білорусь	0,205	0,225	0,214	0,238
	Казахстан	0,075	0,074	0,09	0,078
CR_i	Росія	61,34	56,9	65,16	52,12
	Україна	59,86	57,18	62,65	61,52
	Білорусь	58,89	62,9	61,33	62,15
	Казахстан	56,95	54,56	61,35	56,26
CCI	Росія	0,443	0,457	0,49	0,602
	Україна	0,236	0,187	0,273	0,127
	Білорусь	0,75	0,723	0,768	0,836
	Казахстан	0,313	0,186	0,361	0,328

Результати розрахунку коефіцієнта ринкової концентрації свідчать, що на досліджуваний період для банківських секторів Росії, України, Республік Білорусь і Казахстан значення показника за обсягом активів, капіталу, кредитів та депозитів знаходилися в межах 52,12–62,65%, що є досить високим з точки зору теорії охоплення ринку. Отже на основі нормативних меж, встановлено, що:

- ринку банківських послуг Росії – за обсягом активів і кредитів найбільших банків притаманний висококонцентрований рівень; за обсягом капіталу та депозитів – середньоконцентрований рівень;

- ринку банківських послуг України – за обсягом кредитів і депозитів найбільших банків притаманний висококонцентрований рівень; за обсягом активів і капіталу – середньоконцентрований рівень;

- ринку банківських послуг Республіки Білорусь – за обсягом капіталу, кредитів та депозитів найбільших банків притаманний висококонцентрований рівень; за обсягом активів – середньоконцентрований рівень;

- ринку банківських послуг Республіки Казахстан – за обсягом кредитів найбільших банків притаманний висококонцентрований рівень; за обсягом активів, капіталу і депозитів – середньоконцентрований рівень.

Аналіз індексу Херфіндаля–Хіршмана за визначеними секторами ринку показав, що згідно з встановленою шкалою градації:

- ринку банківських послуг Російської Федерації – за обсягом активів та капіталу найбільших банків характерний низький рівень

концентрації, а за обсягом кредитів та депозитів – середній рівень концентрації;

- ринкам банківських послуг України та Республіки Казахстан – за обсягом активів, капіталу, кредитів та депозитів найбільших банків характерний низький рівень концентрації;

- ринку банківських послуг Республіки Білорусь – за обсягом активів, капіталу, кредитів і депозитів найбільших банків характерний високий рівень концентрації.

Згідно з отриманим значення загального індексу галузевої концентрації:

- ринку банківських послуг Російської Федерації – за обсягом активів найбільших банків характерний низький рівень концентрації, а за обсягом капіталу, кредитів та депозитів – середній рівень концентрації;

- ринку банківських послуг України та Республіки Казахстан – за обсягом активів, капіталу, кредитів та депозитів найбільших банків характерний низький рівень концентрації;

- ринку банківських послуг Республіки Білорусь – за обсягом активів, кредитів і депозитів найбільших банків характерний високий рівень концентрації, а за обсягом капіталу – середній рівень концентрації.

Загалом, значення коефіцієнтів показують майже однакову ситуацію щодо рівня концентрації банківських систем досліджуваних країн (за різними секторами ринку). І на основі узагальнюючих даних можна зробити такі висновки: 1) рівень ринку банківських послуг Росії – середньоконцентрований; 2) рівень ринків банківських послуг України та Республіки Казахстан – низькоконцентрований; 3) рівень ринку банківських послуг Республіки Білорусь – висококонцентрований (табл. 3).

Крім того, аналіз особливостей конкуренції на ринках банківських послуг досліджуваних країн СНД дає підстави стверджувати, що ці сектори економіки мають характерні ознаки ринку вільної конкуренції у поєднанні з окремими елементами олігополії та потенціал щодо розширення як кількісних, так і якісних їх параметрів.

Таблиця 3

Рівні концентрації ринку банківських послуг Росії, України, Республік Білорусь і Казахстану станом на 01.04.2013 р. *

Показники концентрації ринку	Країни СНД	Сектори ринку банківських послуг та рівень концентрації ринку				Рівень концентрації ринку банківських послуг
		за обсягом активів	за обсягом капіталу	за обсягом кредитів	за обсягом депозитів	
<i>HHI</i>	Росія	НК	НК	СК	СК	
	Україна	НК	НК	НК	НК	
	Білорусь	ВК	ВК	ВК	ВК	
	Казахстан	НК	НК	НК	НК	
<i>CR_i</i>	Росія	ВК	СК	ВК	СК	
	Україна	СК	СК	ВК	ВК	
	Білорусь	СК	ВК	ВК	ВК	
	Казахстан	СК	СК	ВК	СК	
<i>CCI</i>	Росія	НК	СК	СК	СК	
	Україна	НК	НК	НК	НК	
	Білорусь	ВК	СК	ВК	ВК	
	Казахстан	НК	НК	НК	НК	
Російська Федерація					СК	
Україна					НК	
Республіка Білорусь					ВК	
Республіка Казахстан					НК	

* Примітка: «НК» – низькоконцентрований рівень ринку;
 «СК» – середньоконцентрований рівень ринку;
 «ВК» – висококонцентрований рівень ринку

Висновки. Нині банківські сектори Росії, України, Республік Білорусь та Казахстан є одними із найбільш динамічно розвинутих галузей національних економік та фінансово-стійкими серед країн СНД: відбувається зростання показників діяльності банківських установ, поліпшується менеджмент управління, кількість і якість надання банківських послуг. Крім того, варто зазначити, що в досліджуваних країнах банківським системам характерне домінування комерційних банків як у контексті контрольованої частки ринку, так і в контексті отриманого прибутку. Таким чином, розвиток банківських

секторів в Росії, Україні, Республіках Білорусь та Казахстан є відображенням загальних інституційних принципів взаємодії в суспільстві.

На нашу думку, за результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що в сучасних умовах доцільно та необхідно підвищувати концентрацію банківського ринку, оскільки це розширить банківський бізнес (під час скорочення адміністративного апарату), укрупнить вітчизняну банківську систему, підвищить її капіталізацію і при цьому у разі правильного та обґрунтованого проведення консолідації банківських установ дозволить уникнути процесу створення монополії.

1. Мельник П. В., Тарангул Л. Л., Гордей О. Д. Банківські системи зарубіжних країн : підручн. / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, О. Д. Гордей. – К. : Алерта, Центр учбової літератури, 2010. – 586 с.
2. Офіційний веб-сайт Банку Російської Федерації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cbr.ru/>
3. Офіційний веб-сайт Національного банку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
4. Офіційний веб-сайт Національного банку Республіки Білорусь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbrb.by/>
5. Офіційний веб-сайт Національного банку Республіки Казахстан // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nationalbank.kz/>
6. Анисимова А. И., Верников А. В. Структура рынка банковских услуг и ее влияние на конкуренцию (на примере двух российских регионов) / А. И. Анисимова, А. В. Верников // Деньги и кредит. – 2011. – №11. – С. 53–62.
7. Арбузов С. Г., Колобов Ю. В., Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України, Знання, 2011. – 504 с.
8. Малкина М. Ю. Капитализация и монополизация банковского сектора в свете новых требований Банка России / М. Ю. Малкина // Деньги и кредит. – 2011. – №42 (474). – С. 2–10.
9. Довгань Ж. М. Взаємозв'язок рівня концентрації капіталу в банківській системі України та її фінансової стійкості / Ж. М. Довгань // Наука й економіка. – 2013. – №1 (29). – С. 7–15.
10. Жердецька Л. В. Вплив ринкової концентрації на процеси ціноутворення в банківському секторі України / Л. В. Жердецька // Економічний простір. –